

TADBIRKORLIKNING IJTIMOY VA IQTISODIY RIVOJLANISHDAGI O'RNI

Azamaliyeva Madinaxon

Qo'qon universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: Ushbu tezisda tadbirkorlikning ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni keng yoritilgan. Tadbirkorlik nafaqat iqtisodiy o'sish, bandlik darajasi va innovatsiyalarni rivojlantirishga, balki ijtimoiy tenglik, farovonlik va barqaror taraqqiyotga ham katta hissa qo'shishi tahlil qilinadi. Ijtimoiy tadbirkorlik, yoshlar va ayollar bandligi, davlat siyosati, ta'lim tizimidagi tadbirkorlik madaniyati kabi masalalar muhokama qilinadi. Xulosa qismida esa tadbirkorlikni har tomonlama rivojlantirish orqali barqaror va inklyuziv jamiyat qurish mumkinligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: tadbirkorlik, ijtimoiy tadbirkorlik, iqtisodiy rivojlanish, bandlik, innovatsiya, ta'lim, barqarorlik.

Bugungi kunda tadbirkorlik nafaqat iqtisodiy o'sishning asosiy harakatlantiruvchi kuchi, balki ijtimoiy barqarorlik, bandlik darajasining oshishi, aholining turmush darajasining yaxshilanishi va innovatsion rivojlanishning muhim omili sifatida ham e'tirof etilmoqda. Tadbirkorlik faoliyati jamiyatning barcha qatlamlariga ta'sir ko'rsatadigan murakkab, ko'p qirrali va strategik yo'nalish bo'lib, har bir davlatning iqtisodiy siyosatida alohida o'rin egallaydi. Tadbirkorlik orqali yangi ish o'rinlari yaratiladi, mahsulotlar va xizmatlar assortimenti kengayadi, eksport salohiyati ortadi, aholi daromadlari oshadi va iqtisodiyotda raqobat muhiti shakllanadi. Shu sababli, davlatlar tadbirkorlikni rivojlantirish uchun qulay muhit yaratishga intilmoqda, qonunchilikni liberallashtirish, moliyaviy ko'mak ko'rsatish, soliq yengilliklari berish kabi chora-tadbirlarni amalga oshirmoqda.

Tadbirkorlik iqtisodiyotda bozor mexanizmlarining to'g'ri ishlashini ta'minlovchi asosiy vositalardan biridir. Bozor iqtisodiyoti sharoitida har bir iste'molchi va ishlab chiqaruvchi erkin ravishda o'z manfaatlarini ko'zlagan holda qarorlar qabul qiladi. Tadbirkor esa ushbu bozorning faol ishtirokchisi bo'lib, bozor talablarini aniqlaydi, ishlab chiqarish resurslarini samarali taqsimlaydi va foyda olish maqsadida ishlab chiqarish faoliyatini yo'lga qo'yadi. Shu bilan birga, tadbirkorlik faoliyati ijtimoiy jihatdan ham muhim ahamiyatga ega. Jumladan, tadbirkorlik jamiyatda o'zini o'zi band qilish imkonini yaratadi, ayniqsa ishsizlik muammosi dolzarb bo'lgan sharoitda. Aholining ijtimoiy faolligi oshadi, o'z biznesini yuritayotgan shaxslar jamiyatda mustaqil iqtisodiy subyektga aylanadi, bu esa ularning ijtimoiy maqomini oshiradi.

Tadbirkorlikning iqtisodiy rivojlanishdagi o'rnini baholashda uning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi, bandlikdagi hissasi, sanoat va xizmatlar ko'rsatish sohasining kengayishiga qo'shgan hissasi kabi ko'rsatkichlarga e'tibor qaratiladi. Deyarli barcha mamlakatlarda kichik va o'rta biznes subyektlari iqtisodiyotning asosiy qismini tashkil etadi. Ular nafaqat ishlab chiqarish, balki xizmatlar ko'rsatish, savdo, qurilish, transport, axborot texnologiyalari kabi sohalarda ham faoliyat yuritadi. Ayniqsa, yangi innovatsiyalar, texnologik yangiliklar, IT xizmatlar sohasida aynan tadbirkorlar eng ilg'or yondashuvlarni amaliyotga tatbiq etib, iqtisodiy samaradorlikni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Buning natijasida yangi mahsulotlar va xizmatlar yaratiladi, iste'molchilarning talabiga mos ravishda bozor muvozanati saqlanadi.

Tadbirkorlikning ijtimoiy rivojlanishga ta'siri esa yanada kengroq doiralarni qamrab oladi. Tadbirkorlik faoliyati nafaqat iqtisodiy ko'rsatkichlar, balki jamiyatdagi ijtimoiy tenglik, farovonlik, innovatsion fikrlash va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda ham hal qiluvchi ahamiyatga ega. Avvalo, tadbirkorlik orqali aholining ijtimoiy faolligi ortadi. Odamlar mustaqil daromad manbaiga ega bo'lishadi, o'zlari va oilalari uchun barqaror turmush tarzini ta'minlaydi, kelajakka ishonch hosil qiladi. Ayniqsa, ayollar va yoshlar orasida tadbirkorlik faoliyatining kengayishi jamiyatda gender tengligi va yoshlar bandligini ta'minlashda muhim vositaga aylanmoqda. Bugungi kunda ko'plab ayollar o'z tadbirkorlik faoliyatini yo'lga qo'yib, oilaviy daromadga hissa qo'shmoqda, shu bilan birga jamiyatda o'z o'rnini topmoqda.

Tadbirkorlikning yana bir ijtimoiy jihati bu — ijtimoiy mas'uliyatni his qilish, ya'ni ijtimoiy tadbirkorlik faoliyatidir. Ijtimoiy tadbirkorlik foyda olish bilan birga jamiyatdagi muammolarni hal qilishga, ehtiyojmand qatlamlarga yordam ko'rsatishga, ekologik barqarorlikni ta'minlashga yo'naltirilgan bo'ladi. Masalan, nogironligi bo'lgan shaxslar uchun maxsus ish o'rinlari yaratish, atrof-muhitni muhofaza qilish bo'yicha ekobizneslar tashkil etish, kambag'allikni kamaytirishga xizmat qiluvchi loyihalar – bularning barchasi tadbirkorlikning ijtimoiy vazifalarini aks ettiradi. Shu bilan birga, ijtimoiy tadbirkorlar ko'pincha innovatsion yechimlar orqali jamiyatda mavjud bo'lgan ijtimoiy muammolarga samarali yondashuvlarni taklif etadi.

Bugungi kunda global miqyosda barqaror rivojlanish konsepsiyasi doirasida tadbirkorlikning roli yanada ortib bormoqda. Barqaror iqtisodiy o'sish, iqlim o'zgarishiga qarshi kurashish, kambag'allikni kamaytirish, gender tengligini ta'minlash kabi BMTning Barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishda aynan tadbirkorlar — ayniqsa, kichik va o'rta biznes vakillari — asosiy harakatlantiruvchi kuch hisoblanadi. Ular innovatsion mahsulot va xizmatlar orqali ekologik toza ishlab chiqarishni targ'ib qiladi, ijtimoiy jihatdan zaif qatlamlar bilan ishlash orqali inklyuziv rivojlanishga hissa qo'shadi. Shu nuqtayi nazardan qaraganda, har bir davlatning

barqaror va inklyuziv rivojlanishini ta'minlashda tadbirkorlik alohida strategik resursga aylanadi.

Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda muhim omillardan biri bu — davlat tomonidan yaratiladigan muhitdir. Qonunchilikning qulayligi, moliyalashtirish manbalarining mavjudligi, infratuzilmaning rivojlanishi, tadbirkorlar uchun konsalting va axborot xizmatlari, ta'lim va ko'nikmalarni oshirishga qaratilgan dasturlar — bularning barchasi samarali tadbirkorlik faoliyati uchun zamin yaratadi. Aytish joizki, nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy infratuzilmaning rivojlanishi ham tadbirkorlikni rag'batlantiradi. Masalan, yaxshi yo'l va transport tizimi, raqamli infratuzilma, axborotga kirish imkoniyati — bularning barchasi biznes yuritish shart-sharoitlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Bundan tashqari, tadbirkorlik madaniyatining shakllanishi ham muhim ahamiyatga ega. Jamiyatda tadbirkorlikka ijobiy munosabat, innovatsion g'oyalarga ochiqlik, muvaffaqiyatli tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlash orqali yosh avlodni ruhlantirish mumkin.

Tadbirkorlikni rivojlantirishda ta'lim tizimining roli ham juda katta. Bugungi zamonaviy talim tizimi faqat nazariy bilim emas, balki amaliy ko'nikma, kreativ fikrlash, muammolarni hal qilish ko'nikmalarini shakllantirishga yo'naltirilgan bo'lishi zarur. Ayniqsa, oliy ta'lim muassasalarida tadbirkorlikka oid maxsus kurslar, startup loyihalarni moliyalashtirish imkoniyatlari, tajriba almashish dasturlari yoshlarda tadbirkorlikka qiziqishni oshiradi. Shu bilan birga, xalqaro tajriba ham ko'rsatmoqdaki, ta'lim va innovatsiya markazlari, inkubatsiya va akseleratsiya markazlari orqali talaba-yoshlar o'z g'oyalarini biznesga aylantirish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Bu esa nafaqat iqtisodiy rivojlanishga, balki ijtimoiy dinamikaning faollashuviga ham xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, tadbirkorlik har bir jamiyat va davlat hayotida strategik ahamiyat kasb etuvchi omildir. U iqtisodiy o'sish, bandlik, innovatsiya, eksport salohiyatining oshishi, ijtimoiy faollik va tenglik, barqaror rivojlanish kabi ko'plab yo'nalishlarga bevosita ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, ijtimoiy tadbirkorlik shakllari orqali tadbirkorlar jamiyatdagi muammolarni hal etishda beqiyos hissa qo'shmoqda. Shu bois, tadbirkorlikni rivojlantirish — bu nafaqat iqtisodiy siyosat, balki keng qamrovli ijtimoiy taraqqiyot strategiyasining asosiy yo'nalishidir. Har bir fuqaro, ayniqsa, yoshlar orasida tadbirkorlik ruhini uyg'otish, ularga qulay shart-sharoitlar yaratish orqali mustahkam, innovatsion va farovon jamiyatni barpo etish mumkin.

References

1. Miah, M. T., Lakner, Z., & Fekete-Farkas, M. (2024). Addressing poverty through social entrepreneurship for sustainable development: A comprehensive

- bibliometric analysis. *Administrative Sciences*, 14(1), 16. <https://doi.org/10.3390/admsci14010016>
2. Fayzullayev, N. (2023). Tadbirkorlikni rivojlantirishda davlat siyosatining o‘rni. *Barqarorlik va yetakchi tadqiqotlar onlayn ilmiy jurnali*, 3(11), 87–91.
 3. Morris, M. H., Soleimanof, S., & Tucker, R. (2025). From poverty trap to commodity trap: Entrepreneurship and well-being among the poor. *Small Business Economics*. <https://doi.org/10.1007/s11187-025-00765-0>
 4. UNDP. (2022). *Social entrepreneurship for inclusive development*. United Nations Development Programme. <https://www.undp.org>
 5. Fayziev, I. A., & Nishonova, M. M. (2024). Yoshlar tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlashning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati. *Innovatsion tadqiqotlar jurnali*, 5(2), 104–109.